

Załącznik nr 2
do wniosku Leszka Wieczorka
z dnia 13 maja 2013r.

AUTOREFERAT

1. Imię i Nazwisko

LESZEK WIECZOREK

2. Posiadane dyplomy, stopnie naukowe / artystyczne – z podaniem nazwy, miejsca i roku ich uzyskania oraz tytułu rozprawy doktorskiej

1992 – magister pedagogiki (z ogólnym wynikiem bardzo dobrym z wyróżnieniem) kierunku pedagogika specjalna, specjalność resocjalizacja, Wydział Pedagogiki i Psychologii, Uniwersytet Śląski w Katowicach,

1997 – magister prawa, Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Śląski w Katowicach

2004 – doktor nauk prawnych (z wyróżnieniem), Wydział Prawa i Administracji, Uniwersytet Śląski w Katowicach, temat rozprawy doktorskiej - Przystępczość i demoralizacja nieletnich oraz polityka sądów wobec nich w okresie transformacji ustrojowej

3. Informacje o dotychczasowym zatrudnieniu w jednostkach naukowych / artystycznych

od 01.10.1992 roku do nadal - pracownik naukowo-dydaktyczny Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, uprzednio na stanowisku asystenta, a aktualnie na stanowisku adiunkta.

Ponadto:

Rok szkolny 1999/2000 – nauczyciel Kolegium Nauczycielskiego w Bytomiu.

Lata 2006-2011 – adiunkt w Wyższej Szkole Humanitas w Sosnowcu (poprzednio Wyższa Szkoła Zarządzania i Marketingu w Sosnowcu).

oraz wykłady, ćwiczenia lub seminaria w:

- Górnośląskiej Wyższej Szkole Handlowej w Katowicach;

- Wyższej Szkole Biznesu w Dąbrowie Górniczej;
- Wyższej Szkole Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi;
- Instytucie Kształcenia Nauczycieli Wiedza w Katowicach (poprzednio w Sosnowcu);
- Centrum Szkoleń Tłumaczeniowych w Sosnowcu.

4. Wskazanie osiągnięcia* wynikającego z art. 16 ust. 2 ustawy z dnia 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. nr 65, poz. 595 ze zm.)

a) tytuł osiągnięcia naukowego/artystycznego

Monografią, którą pragnę zgodnie z art. 16 ust. 1 ustawy z dnia 14 marca 2003r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. Nr 65, poz. 595 ze zm.) przedstawić, jako osiągnięcie naukowe, uzyskane po otrzymaniu stopnia doktora, stanowiące znaczny wkład w rozwój określonej dyscypliny naukowej, jest publikacja mojego autorstwa, pt. *Zjawiska patologii społecznej i przeciwdziałanie im w mieście średniej wielkości. Kryminologiczna monografia terenu.*

W przekonaniu, że jest to osiągnięcie zasługujące na uwzględnienie w ramach niniejszego postępowania ugruntowały mnie recenzje wydawnicze, których fragmenty pozwolę sobie przytoczyć poniżej:

- dr hab. prof. nadzw. INP PAN, Irena Rzeplińska - „Analizy socjologiczne funkcjonowania lokalnych społeczności – to rzadkość. Także analizy kryminologiczne mniejszych, niż duże miasta, ośrodków są rzadko podejmowane. A szkoda – większość społeczeństwa mieszka w małych i średniej wielkości miejscowościach i to ważne wiedzieć, jakie jest ich poczucie bezpieczeństwa, jaka jest przestępczość w takich miejscowościach, jakie są obserwowane problemy społeczne. Ważnym jest także dowiedzieć się jak władze w takich lokalnych społecznościach radzą sobie z problemami społecznymi i zapewnieniem bezpieczeństwa mieszkańcom. ... Praca zasługuje na opublikowanie. Jest monograficznym opracowaniem zagadnień problemowych, stwarzających w każdej społeczności zagrożenie, a z drugiej strony podejmowanym przez władze miasta i organizacje pozarządowe różnym inicjatywom dla poradzenia sobie z tym, co obywatelom miasta zagraża.”

- prof. dr hab. Leon Tyszkiewicz - „Już na wstępie należy stwierdzić, że praca zasługuje na publikację i to w jej obecnej znacznej objętości. Stanowi ona poważny wkład w rozwój

* w przypadku, gdy osiągnięciem tym jest praca/ prace wspólne, należy przedstawić oświadczenia wszystkich jej współautorów, określające indywidualny wkład każdego z nich w jej powstanie.

polskiej kryminologii przez to, że jest pionierskim opracowaniem pierwszej polskiej kryminologicznej monografii terenu, która w sposób możliwie pełny daje obraz zjawisk patologii społecznej na obszarze zindywidualizowanej struktury lokalnej ... Zjawiska te zostały ukazane w ich zróżnicowaniu, specyfice, nasileniu i wzajemnych proporcjach. Bardzo cenne jest to, że w monografii te zjawiska zostały ujęte dynamicznie, z uwzględnieniem różnych lat, co pozwoliło dać ich obraz w poszczególnych latach i uchwycić tendencje rozwojowe.

Na szczególną uwagę zasługuje szerokie wykorzystanie literatury dotyczącej poszczególnych zjawisk patologii społecznej oraz ogólnych problemów związanych z tematem pracy jak sporów dotyczących definicji zjawiska patologii społecznej czy określenia wykluczenia społecznego.

Bardzo ważnym elementem jest zawarte w niej niezwykle szerokie zaprezentowanie podejmowanych działań zmierzających do przeciwdziałania zjawiskom patologii społecznej ... Należyte miejsce poświęcono polityce karnej tamtejszego Sądu Rejonowego ...

Trzeba z naciskiem podkreślić, że recenzowana monografia jest owocem ogromnego wysiłku badawczego, który polegał na zdobyciu niekiedy niełatwego dostępu do źródeł, ich starannym wykorzystaniu i opracowaniu uzyskanych dzięki nim danych. Liczba rozbudowanych niekiedy znacznie tabel jest imponująca. ...”.

b) (autor/autorzy, tytuł/tytuły publikacji, rok wydania, nazwa wydawnictwa)

Leszek Wieczorek, „Zjawiska patologii społecznej i przeciwdziałanie im w mieście średniej wielkości. Kryminologiczna monografia terenu”, Katowice 2013, Uniwersytet Śląski w Katowicach oraz Śląsk Sp. z o.o. Wydawnictwo Naukowe i Apeiron Sp. z o. o.

c) omówienie celu naukowego/artystycznego ww. pracy/prac i osiągniętych wyników wraz z omówieniem ich ewentualnego wykorzystania

Dostrzegany w literaturze brak holistycznego ujęcia problemu występowania zjawisk patologii społecznej i przeciwdziałania im, a tym samym brak bazy do opracowania propozycji konkretnych działań mających stanowić realizację obowiązków ustawowych określonych w aktualnym stanie prawnym, jako zadania (własne lub zlecone) gmin i powiatów (miast na prawach powiatów – powiatów grodzkich) był powodem, dla którego podjęto opisywane w niniejszej pozycji badania.

Praca przedstawia te zagadnienia w mieście średniej wielkości Dąbrowie Górniczej (od reformy samorządowej w 1998 roku powiat grodzki), jednym z głównych, lecz typowym mieście Górnos Śląsko-Zagłębiowskiej Metropolii Silesia, korzystnie położonym w liczącej ok.2,2mln mieszkańców konurbacji śląsko-dąbrowskiej, w Zagłębiu Dąbrowskim, na wschodnim krańcu Górnos Śląskiego Okręgu Przemysłowego, we wschodniej części Wyżyny

Śląskiej, w województwie śląskim, w odległości około 25 kilometrów od miasta wojewódzkiego Katowice. Jest ono najbardziej rozległym pod względem powierzchni (189km²) miastem tego województwa (i jednym z największych w Polsce), zamieszkałym przez 127,7tys. osób (prawie 3% mieszkańców województwa przy jednej z najmniejszych - 677 osób na 1km² gęstości zaludnienia wśród miast na prawach powiatu w kraju) ze zróżnicowanymi terenami (rolne, przemysłowe, rekreacyjne) największą w Polsce hutą stali i jedną z największych europejskich koksowni, specjalną strefą ekonomiczną, wieloma zakładami produkcyjnymi i usługowymi działającymi m.in. w branżach: materiały budowlane, logistyka, motoryzacja i urządzenia elektryczne, produkcja i obróbka szkła, przemysł ciężki i tworzywa sztuczne. Prowadzi przez nie droga ekspresowa, drogi krajowe i wojewódzkie oraz rozwinięta sieć kolejowa. Funkcjonują w nim 22 przedszkola i 30 szkół (podstawowych oraz gimnazja, licea ogólnokształcące, technika, szkoły zawodowe) i 3 szkoły wyższe. Przebiega przez nie kilka znakowanych szlaków turystycznych a ważną rolę stanowi turystyka i sport. W jej granicach znajduje się: Pustynia Błędowska, jeziora Pogoria, parki, nowoczesna hala sportowa i aquapark oraz 16 pomników przyrody. Ponad 20% powierzchni miasta zajmują lasy.

W pracy przyjęto założenie, że wybrane zjawiska patologii społecznej są obecne w społeczności lokalnej miasta z różnym nasileniem. Ponieważ kryminologia, podobnie jak i inne nauki empiryczne, dąży do poznania określonego jej przedmiotem wycinka rzeczywistości celem podjętych badań było dokonanie diagnozy (opracowanie kryminologicznej monografii terenu) tych zjawisk oraz reakcji (w szczególności administracji samorządowej) na nie i wskazanie możliwości wykorzystania efektów badań w projektowaniu działań profilaktycznych oraz uwagi *de lege lata* i *de lege ferenda*. Zastosowane metody statystyczne umożliwiły dokonanie opisu uzyskanych wyników, ale też pozwoliły ująć je w aspekcie dynamicznym i przeprowadzić pogłębione analizy (w tym weryfikację uzyskanych wyników za pomocą analizy klastrowej).

Do osiągnięcia celów badawczych przygotowane zostały trzy kwestionariusze ankiety dla: uczniów, dorosłych mieszkańców i kadry pedagogicznej. Kwestionariusz dla uczniów obejmował w 2008 roku 211 pytań (w 2010-212), dorosłych mieszkańców 113 (110), nauczycieli 162 (159). W 2008 roku badaniami zostało objętych: 650 uczniów (w 2010-700) z losowo dobranych szkół, w tym podstawowych (klasy VI), gimnazjalnych (klasy od I do III) oraz ponadgimnazjalnych (zasadniczych zawodowych, średnich zawodowych, średnich ogólnokształcących – klasy od I do III), 360 dorosłych mieszkańców (w 2010-350), 41 pedagogów szkolnych i wychowawców klas (w 2010- 66) a efekty porównywano z badaniami fragmentarycznymi przeprowadzonymi na zlecenie Urzędu Miasta w latach 2004 i 2006.

Istotne tło dla wyników stanowiły dane uzyskane z Urzędu Statystycznego w Katowicach oraz z Urzędu Miasta, w tym w szczególności Komisji Bezpieczeństwa i Porządku oraz instytucji działających na jego terenie (Komendy Miejskiej Policji, Prokuratury Rejonowej i

Sądu Rejonowego). Zostały one dobrane pod względem ich istotności dla sytuacji społecznej, ekonomicznej i środowiskowej mieszkańców.

Przeprowadzono również analizę dokumentów (w tym aktów prawnych), m.in:

- samorządu terytorialnego;
- dotyczących struktury organizacyjnej miasta (Rada Miasta, Prezydent i Urząd Miasta oraz działające przy Prezydencie – Komisja Bezpieczeństwa i Porządku oraz Rada ds. Przeciwdziałania Niedostosowaniu Społecznemu Wśród Dzieci i Młodzieży);
- prawa miejscowego: Strategia Rozwoju Województwa Śląskiego na lata 2000–2020; Strategia Rozwoju Miasta, Statut Miasta, Gminny System Profilaktyki i Opieki Nad Dzieckiem i Rodziną, Gminny Program Działań na Rzecz Osób Niepełnosprawnych, Powiatowa Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych, Powiatowy Program Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przystępczości wśród Dzieci i Młodzieży, Powiatowy Program Promocji Zatrudnienia i Aktywizacji Lokalnego Rynku Pracy, Program Rozwoju Społeczeństwa Obywatelskiego, Program Pomocy Zagrożonym Eksmisją, Program Współpracy Gminy z Organizacjami Pozarządowymi oraz Innymi Podmiotami Prowadzącymi Działalność Pożytku Publicznego, Gminne Programy Przeciwdziałania Alkoholizmowi i Gminne Programy Przeciwdziałania Narkomanii wraz ze sprawozdaniami z ich realizacji;
- jednostek organizacyjnych miasta: Biuro Spraw Obywatelskich, Wojskowych i Ewidencji Ludności, Referat Profilaktyki Uzależnień i Referat Działalności Gospodarczej Wydziału Zdrowia, Polityki Społecznej i Aktywizacji Zawodowej, Wydział Oświaty i podległe mu placówki oświatowo-wychowawcze, Wydział Kultury i Sportu, Pałac Kultury Zagłębia i podległe mu 11 świetlic terenowych oraz 5 klubów osiedlowych, Centrum Zarządzania Kryzysowego, Wydział Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej, Powiatowy Urząd Pracy, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Miejski Zakład Budynków Mieszkalnych, Centrum Sportu i Rekreacji, Miejski Międzyszkolny Klub Sportowy, Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych;
- organizacji pozarządowych: Biuro Organizacji Pozarządowych, Miejskie Forum Organizacji Pozarządowych i Rada Pożytku Publicznego Miasta oraz 78 organizacji zarejestrowanych w bazie organizacji pozarządowych i Ochotniczy Hufiec Pracy;
- materiałów statystycznych oraz informacji (w tym niejawnych) o stanie bezpieczeństwa sporządzanych przez Policję, Prokuraturę i Straż Miejską oraz Sąd Rejonowy (w tym również Zespoły Kuratorskiej Służby Sądowej).

Zrealizowano także obserwację uczestniczącą, ponieważ od 2007 do 2011 roku autor był członkiem Komisji Bezpieczeństwa i Porządku.

Przeprowadzono wywiady, m.in. z: Prezydentem Miasta, Prokuratorem Rejonowym, Kierownikiem Referatu Profilaktyki Uzależnień, Naczelnikiem Wydziału Oświaty oraz Metodykiem Pedagogów Szkolnych.

W ramach badań poddano diagnozie takie zjawiska patologii społecznej jak: przestępczość dorosłych, przestępczość nieletnich, negatywne zjawiska w oświacie, alkohol i alkoholizm oraz niktynizm, narkotyki i narkomania, bezrobocie, deprywacja materialna, wybrane dysfunkcje rodzin oraz dokonano oceny bezpieczeństwa i analizy systemu obowiązującego w Polsce prawa w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa społecznego i podejmowane działania w celu zapobiegania wybranym zjawiskom patologii społecznej.

Zaznaczyć należy, że eksploracje tego typu zapoczątkowała na początku XX wieku tzw. szkoła chicagowska, jednak w taki kompleksowy sposób nie były one dotąd w Polsce realizowane (były jedynie fragmentarycznie np. w pedagogice i socjologii). Według recenzji wydawniczych prezentowane badania i książka stanowi poważny wkład w rozwój polskiej kryminologii przez to, że jest pionierskim opracowaniem pierwszej polskiej kryminologicznej monografii terenu, która w sposób możliwie pełny daje obraz zjawisk patologii społecznej na obszarze zindywidualizowanej struktury lokalnej. Poprzez diagnozę kryminologiczną, a także analizę systemu prawnego i implikowanych przez niego sposobów ograniczania problemów społecznych (w tym szczególnie zjawisk patologii społecznej), a także weryfikacji zadań oraz uprawnień i sposobów ich realizacji przez organy administracji samorządowej wypracować można i należy propozycje działań profilaktycznych oraz zmian w prawie lokalnym. Jest to zgodne z celami Unii Europejskiej przyjętymi w odnowionej Strategii Lizbońskiej oraz opracowanej przy jej wykorzystaniu Strategii Rozwoju Kraju 2007–2015 oraz stosownie do określonych w niej priorytetów strategicznych stanowi podstawę do działań mających na celu poprawę stanu infrastruktury technicznej i społecznej zgodnie z celem strategicznym Narodowej Strategii Spójności 2007–2013, a w szczególności z horyzontalnym celem szczegółowym „Poprawa jakości kapitału ludzkiego i zwiększenie spójności społecznej”. Te cele spójne są także ze Strategią Polityki Społecznej Województwa Śląskiego na lata 2006–2020, w tym z następującymi jej priorytetami:

- wspieranie rodzin;
- rozwój ekonomii społecznej;
- tworzenie warunków dla aktywizacji osób starszych;
- wspieranie działań na rzecz integracji systemu pomocy społecznej.

Książka została podzielona na sześć części. Część pierwsza dotyczy teoretycznych i prawnych analiz związanych z bezpieczeństwem w społeczności lokalnej. Omówiono w niej zagrożenia dla jednostki i społeczeństwa (zagadnienia patologii społecznej, wykluczenia społecznego i kapitału społecznego). Druga zawiera opis metodologicznych podstaw badań (cel,

przedmiot i zakres badań, problemy badawcze, metody oraz techniki i narzędzia badawcze) oraz charakterystykę badanego miasta i regionu. Trzecia, czwarta i szósta to wyniki badań empirycznych. W trzeciej mającej charakter fenomenologiczny omówiono wybrane obszary, w których obserwować można zjawiska patologii społecznej (przestępczość dorosłych, przestępczość nieletnich, negatywne zjawiska w oświacie, alkohol i alkoholizm oraz nikotynizm, narkotyki i narkomania, bezrobocie, deprywacja materialna, wybrane dysfunkcje rodzin) oraz dokonano oceny bezpieczeństwa i przeprowadzono weryfikacji uzyskanych wyników za pomocą analizy klastrowej. Część czwarta dotyczy działalności organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości (policji, prokuratury, wydziałów karnych sądu rejonowego oraz zespołów kuratorskiej służby sądowej) w ograniczaniu wybranych naruszeń prawa. W piątej opisano zadania administracji publicznej w ograniczaniu zjawisk patologii społecznej, a w szóstej dokonano diagnozy działalności w zakresie przeciwdziałania im przez administrację publiczną (rządową, ale głównie samorządową, w tym w ramach poszczególnych form organizacyjnych w społeczności lokalnej). Co warto podkreślić całość pracy kończy ogólna diagnoza i rekomendacje, które warto przytoczyć poniżej, wskazując na możliwość ich wykorzystania.

Diagnoza - biorąc powyższe pod uwagę niezbędne jest przedstawienie teraz syntetycznej diagnozy zawierającej uogólnienia w zakresie stawianych pytań badawczych, na które szczegółowo odpowiadano (prezentując uzyskane wyniki badań, dokonując ich analizy i konstruując wnioski) w poszczególnych częściach pracy.

Rekapitulując i eksponując rzeczy najważniejsze należy stwierdzić co następuje:

1. Zagrożenie przestępczością dorosłych było poddane fluktuacji, ponieważ przestępstwa stwierdzone dorosłych w liczbach bezwzględnych w latach 2003-2010 po początkowym spadku do roku 2008 włącznie (z 7.315 do 5.308 rocznie) ponownie rosły do końca analizowanego okresu, tj. do 2010 roku (do 5.975 rocznie);

2. Potwierdza to również obserwacja, że współczynnik przestępczości dorosłych ogółem na 10.000 mieszkańców także malał do 2008 roku (z 428,2 w 2006 roku do 412,9 w 2008 roku), po czym w 2009 roku wzrósł do 453,1 a w 2010 roku do 484,0. Zauważyć przy tym należy, że w tym okresie współczynnik w województwie śląskim zawsze był niższy (średnio w latach 2006-2010 o około 83 przestępstwa na 10.000 mieszkańców, tj. o prawie 19%), co można wytłumaczyć tym, że województwo śląskie obejmuje też znaczne obszary wiejskie zwłaszcza w rejonie Częstochowy i Bielska-Białej;

3. W latach 2006-2010 współczynniki ludnościowe przestępstw stwierdzonych wykazywały ewolucję zbliżoną do przemian w województwie śląskim i całym kraju, tzn. w latach 2007 do 2006 notowany był spadek, natomiast w następnych latach był wzrost nasilenia przestępczości, z tym, że w Dąbrowie Górniczej wzrost był na tyle intensywny, że w latach 2008

i 2009 przekroczone poziom z 2006 roku o 2,7% i 9,7%, gdy województwie śląskim i w kraju współczynniki przestępczości były w tych latach mimo relatywnego wzrostu niższe od 13,6% do 7,2% stosunku do poziomu wyjściowego z 2006 roku.

4. W latach 2003-2010 według statystyki policyjnej przestępstwa stwierdzone popełnione na terenie Dąbrowy Górniczej wykazały następujące zmiany struktury: przestępstwa przeciwko mieniu spadły z 74,6 do 52,8%, przestępstwa przeciwko życiu i zdrowiu spadły z 3,1% do 2,1%; wzrosty przestępczości odnotowano natomiast w: przestępstwach gospodarczych z 7,7% do 12,1%, narkotykowych z 1,7% do 11,4%, innych/pozostałych z 12,9% do 21,6%. W 2008 roku struktura przestępczości w Dąbrowie Górniczej była zbliżona do wojewódzkiej z tym, że w Dąbrowie Górniczej było nieco więcej przestępstw narkotykowych (6,2% do 4,5%) a mniej gospodarczych (8,4% do 12,5%).

5. Są podstawy do przyjęcia, że w badanym okresie spadło zagrożenie rodzinną przemocą domową. W latach 2005-2008 spadła ilość skazań za znęcanie się (art. 207 par. 1 kk) ze 139 w 2005 roku do 98 w 2008 roku. Miarodajny jest tu też fakt, iż ilość interwencji policyjnych związanych z przemocą domową zmniejszyła się z 514 w 2004 roku do 211 w 2010 roku i zmalała też ilość założonych „Niebieskich Kart” z 514 w 2004 roku do 269 w 2010 roku.

Mniej też było skazań za niealimentację (art. 209 kk), ich ilość spadła ze 116 w 2005 roku do 49 w 2008 roku.

6. Przestępczość nieletnich znacznie wzrosła, bardziej niż w województwie śląskim (z 461 notowanych przestępstw w 2007 roku do 1.128 w 2010 roku), zwłaszcza uwzględniając współczynniki przestępczości na 10.000 mieszkańców do 19 roku życia (takimi danymi dysponowano co do całego okresu prowadzonych analiz), które wynosiły odpowiednio: w 2007 roku 202, w 2008 roku 209, w 2009 roku 374, a w 2010 roku 521. Wydaje się więc, że jest to sfera bezpieczeństwa, na którą powinien być położony znaczny nacisk. Tym bardziej, że odnosząc uzyskane wyniki do policyjnych danych ogólnopolskich i wojewódzkich, problem ten powinien występować w znacznie mniejszej skali.

Stwierdzono także, że udział przestępczości nieletnich w przestępczości ogółem w Dąbrowie Górniczej wzrósł z 8,62% w 2007 roku do 18,88% w 2010 roku.

Podobnie jak w przypadku dorosłych, problem przestępczości nieletnich wzrastał i to znacznie szybciej niż w województwie śląskim.

Nieletni, podobnie jak dorośli, najczęściej popełniali przestępstwa przeciwko mieniu (w każdym z lat 2007-2010 zawsze ponad 50%), przy czym najczęściej dokonywali rozbojów (od 67 w 2007 roku do 185 w 2010 roku oraz przestępstw innych/pozostałych (od 251 w 2007 roku do 792 w 2010 roku), wśród których z pewnością najliczniejszą pozycję stanowiły przestępstwa narkotykowe.

Porównując udział poszczególnych typów przestępstw nieletnich w przestępczości ogółem

(nieletnich i dorosłych) największy wzrost udziału (nawet do ponad 50%) zanotowano w przypadku udziału w bójce lub pobiciu (do 54,5% w 2010 roku) i rozboju (do 60,86% w 2010 roku) oraz przestępstw innych/pozostałych (do 32,25 w 2010 roku).

7. Bardzo ważnym stwierdzeniem niniejszej pracy jest fakt wyjątkowo łagodnej polityki karnej sądu. Aż około 90% wszystkich wyroków skazujących zawierało orzeczenie kary pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania. W minimalnym procencie orzekano samoistną karę grzywny. Było to od 4,5% w 2005 roku do 2,5% w 2008 roku. Kara ograniczenia wolności ze względu na brak odpowiednich zakładów pracy była stosowana zupełnie sporadycznie, od 11 do 14 przypadków rocznie (w latach 2005-2008 dawało to średnio 0,6% ogółu skazań). Bezwzględna kara pozbawienia wolności była stosowana z różną częstotliwością, ale średnio w latach 2005-2008 jej udział nie był wysoki i wynosił 5,15%. Kara grzywny towarzyszyła warunkowemu zawieszeniu wykonania kary pozbawienia wolności w 54,2% tych zawiesznień. Skoro unikano kary grzywny samoistnej ze względu na ubóstwo społeczeństwa, z pewnością grzywny orzekane obok warunkowego zawieszenia nie były wysokie.

Przeprowadzone badania wykazują, że okresy próby były kontrolowane, a ze sprawozdań kuratorskich wynika, że w 2007 roku złożono 237 wniosków o zarządzenie wykonania kary pozbawienia wolności warunkowo zawieszanej, z czego rozpatrzono 203 i uwzględniono 108, zaś w roku 2008 analogiczne liczby wyniosły 194, 214 i 138. Daje to w odniesieniu do ogółu zawiesznień z lat 2005-2006 - 6,0%. Warunkowe umorzenie postępowania było stosowane rzadko, bo w latach 2005-2008 w średnio 99 przypadkach rocznie.

Bardzo łagodna polityka karna Sądu Rejonowego w Dąbrowie Górniczej w zestawieniu z dynamiką przestępstw stwierdzonych w tym mieście, których liczba w latach 2005-2008 systematycznie spadała z 6.098 w 2005 roku do 5.308 w 2008 roku, czyli ogółem o 13% pozwala przyjąć, że są podstawy do uznania za uprawdopodobnioną hipotezę, iż łagodna polityka karna sądu nie miała wpływu na wzrost przestępczości w rejonie działania tego sądu. Wprawdzie w latach 2009 i 2010 poziom przestępczości w Dąbrowie Górniczej znacznie wzrósł, ale powstaje pytanie, czy osłabiona prewencja ogólna może dać efekt negatywny dopiero po dłuższym okresie, nie dając go wcześniej.

8. W działalności Prokuratury warto podkreślić, że w latach 2006-2008 liczba wszczętych postępowań znacznie spadła, jednak liczba postępowań zakończonych aktem oskarżenia utrzymała się na zbliżonym poziomie (średnio w roku około 1.632), wnioski o skazanie bez rozprawy na uzgodnione z oskarżonym kary lub środki karne (art. 335 § 1 kpk) pojawiły się średnio w 45,4 aktów oskarżenia. Wyraźnie wzrosła liczba postanowień o zabezpieczeniu majątku oraz wartość tego majątku (w 2008 roku 194 postanowienia na łącznie kwotę 496.246zł.). Spadła o więcej niż połowę liczba wniosków o tymczasowe aresztowanie, średnio

95% z nich zostało uwzględnionych przez Sąd.

9. Wzrosła skuteczność działalności Policji rozumianej jako wynik analizy dynamiki współczynnika wykrywalności przestępstw ogółem (współczynnik wzrósł z 56,4 w 2007 roku do 65,9 w 2010 roku). Stwierdzono przy tym, że wzrosły współczynniki wykrywalności każdego z typów przestępstw.

10. Istotnym elementem działalności wymiaru sprawiedliwości w zakresie przeciwdziałania przestępczości powrotnej była opieka postpenitencjarna, która w Dąbrowie Górniczej realizowana była jedynie przez właściwe zespoły kuratorskiej służby sądowej w bardzo ograniczonym (co do nakładów i osób nią objętych) zakresie (nie zanotowano działalności innych podmiotów, np. organizacji pozarządowych).

11. Środowiska szkolne i co za tym idzie rówieśnicze w poszczególnych dzielnicach miasta były na pozór bardzo zróżnicowane (charakteryzowane były w różny sposób, choć powstaje pytanie czy wiarygodnie). W badanym okresie w mieście funkcjonowało wiele placówek oświatowych, wśród których wskazywano te „lepsze” i te „gorsze”, tj. te skupiające „trudną młodzież” i te „z lepszą młodzieżą”. Nie można jednak wskazać jednolitego i spójnego katalogu problemów społecznych występujących w poszczególnych placówkach, pogrupować ich w jakikolwiek metodologicznie uzasadniony sposób, gdyż w placówkach oświatowo-wychowawczych w Dąbrowie Górniczej nie istniały obiektywne kryteria oceny zagrożenia uczniów poszczególnymi zjawiskami patologii społecznej, choć wydaje się, że te zagrożenia były podobne. Szkoły takiej oceny dokonywały w zasadzie arbitralnie i uznaniowo. Wątpliwości budzi też brak jednolitego i spójnego systemu zbierania informacji przez organy miasta o choćby wybranych problemach społecznych występujących w poszczególnych placówkach. Tym samym stwierdzono późniejszy brak możliwości spójnego, skorygowanego i kompleksowego działania.

12. Problemy związane z alkoholem i alkoholizmem, narkotykami i narkomanią oraz nikotynizmem (w szczególności wśród młodzieży) w Dąbrowie Górniczej od lat pozostają w zasadzie na stałym poziomie, przy czym w ocenie respondentów wzrasta dostępność alkoholu i narkotyków, szczególnie dla osób młodych. Warto przy tym podkreślić, że przez respondentów problemy te były dostrzegane i wymagały przede wszystkim działań profilaktycznych, których respondenci oczekiwali od Władz Miasta, choć jak wynika z badań realizowało ono swoje ustawowe obowiązki (np. terminowo i zgodnie z przepisami prawa opracowując stosowne programy – gminny program przeciwdziałania alkoholizmowi i gminny program przeciwdziałania narkomanii).

13. Bezrobocie w latach 2008–2010 znacznie wzrosło. Choć wydaje się to być stały element współczesnego świata, to jednak wzrost do 11,2%, tj. o około 1/3 (od 7,3% do 11,2%) powoduje dalsze perturbacje zwłaszcza przy malejącej ilości notowanych ofert pracy (lokalnych, krajowych i zagranicznych) a wzrastającej liczbie osób przewidzianych do zwolnień.

Działalność miejscowego urzędu pracy była poprawna. Realizowano zadania ustawowe, choć wskazana byłaby większa aktywność w zakresie pozyskiwania nowych miejsc pracy.

14. Problem ubóstwa stopniowo tracił na intensywności, choć raz i budzi znaczne obawy istnienie dzielnic (rejonów), gdzie problem ten był szczególnie dostrzegalny. Działalność MOPS-u była zgodna z aktualnymi przepisami prawa, choć brak aktywności związanej z szybkim i kompleksowym reagowaniem w sytuacjach kryzysowych jednostek i rodzin. Bardzo niepokojący i nieznanujący niestety wytłumaczenia był ogromny wzrost liczby osób bezdomnych do 429 w 2010 roku przy jednak - może pozornym - zmniejszeniu problemu ubóstwa. Jak wynika z badań bezdomność spowodowana była najczęściej utratą mieszkania, utratą pracy czy też rozpadem związku małżeńskiego. Problemem tym zajmowało się wiele instytucji, ale stałe wsparcie dla tych osób realizował jedynie Caritas Diecezji Sosnowieckiej ze środków uzyskanych z Urzędu Miasta w Dąbrowie Górniczej.

15. Władza sądownicza często musiała ingerować w spełnianie przez rodziny podstawowych funkcji w ramach spraw rodzinnych, spraw z ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi, spraw opiekuńczych. Skala tej interwencji wydaje się znaczna i świadczyć może o braku wystarczających działań uprzedzających, realizowanych przez wyspecjalizowane placówki miejskie, tym bardziej, że liczba rozwodów (w zasadzie stała) stron postępowania, dla których jako ostatnie miejsce zamieszkania ustalono Dąbrowę Górniczą wynosiła rocznie około 300, co daje wskaźnik na 1.000 mieszkańców 2,4, który jest wyższy od krajowego wynoszącego w 2005 roku 1,8.

16. Mieszkańcy Dąbrowy Górniczej oceniali miasto jako bezpieczne, chociaż obawiali się wyjść z domu po zmroku. Pomimo, że był to wzrastający odsetek, to jednak nadal mniej niż 50% badanych deklaroowało zaufanie do organów wymiaru sprawiedliwości i administracji publicznej. Wśród najistotniejszych problemów respondenci wskazywali: bezrobocie, przestępczość, alkoholizm i ubóstwo.

17. Społeczność lokalna miała wiele różnorodnych możliwości zaspokajania czasu wolnego. Bogatą działalność w tym zakresie prowadził Pałac Kultury Zagłębia (w tym w ramach działalności świetlic środowiskowych w wielu dzielnicach miasta), a jego oferta uzupełniana była przez biblioteki, kluby sportowe, organizacje młodzieżowe i stowarzyszenia. Jednak większość z tych ofert związana była z odpłatnością, często nie symboliczną, co dla wielu środowisk (w szczególności zagrożonych wybranymi zjawiskami patologii społecznej) stanowiło znaczne utrudnienie w korzystaniu z nich. Przykładem może być choćby roczna odpłatność dzieci i młodzieży za korzystanie ze zbiorów Miejskiej Biblioteki Publicznej.

W trakcie badań ustalono ponadto, że Władze miasta Dąbrowa Górnicza realizowały stawiane przed nim zadania związane z ograniczaniem wybranych przejawów patologii

społecznej w zasadzie prawidłowo. System kontroli i nadzoru nad jednostkami samorządu terytorialnego był na tyle sprawny, że nie można wskazać ewidentnych przypadków zaniedbań w sferze bezpieczeństwa społecznego. W mieście obowiązywały liczne akty prawa miejscowego (lokalnego) określające różnego typu programy i strategie, które często jednak powielały (również wcześniej) stawiane cele i zadania. Podejmowanych było wiele działań i przeznaczane były na ten cel znaczne środki. Rozdziały opisujące ograniczanie wybranych naruszeń prawa przez organy ścigania i wymiar sprawiedliwości oraz działania administracji w zakresie ograniczania wybranych zjawisk patologii społecznej zawierają na potwierdzenie tego wniosku liczne dowody. Realizowane były projekty mające na celu aktywizowanie społeczności lokalnej. Wspecjalizowane agendy miasta tworzyły liczne programy profilaktyczne, niejednokrotnie przyjmujące nawet formę strategii czy programów ogólno-miejskich wdrażanych w życie na mocy stosownych uchwał rady miasta. Poszczególne wydziały czy też referaty z wyraźnie określonymi w statucie miasta kompetencjami lub inne miejskie agendy często zajmowały się tym samym problemem podejmując wiele konkretnych działań. Na przykład bezdomnością bezpośrednio lub pośrednio „interesowały się” m.in. Wydział Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej, Wydział Zdrowia, Polityki Społecznej i Aktywizacji Zawodowej, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Straż Miejska, Policja, Zespoły Kuratorskiej Służby Sądowej, organizacje pozarządowe w tym Caritas Diecezji Sosnowieckiej. Podkreślić należy, że często były to działania nieskoordynowane. Jeżeli zaś chodzi o strategie i programy miejskie to największym ich mankamentem był częsty brak faktycznej i rzeczywiście realizowanej ich ewaluacji, a zwłaszcza oceny ich skuteczności. Same sprawozdania z ich realizacji to za mało, aby można było mówić o skuteczności podjętych działań. Zdarzało się także podejmowanie działań, które nawet formalnie nie były kończone, ocenione ani podsumowane (a nawet jeżeli na ich podstawie opracowano wnioski to często nie były one wykorzystywane w późniejszych planowanych czy realizowanych działaniach). Były one natomiast „stopniowo wygaszane” i z czasem o nich „zapominano”. Przykładem tego może być Powiatowy Program Zapobiegania Niedostosowaniu Społecznemu i Przystępczości wśród Dzieci i Młodzieży w Dąbrowie Górniczej na lata 2006–2007. Wątpliwości budzi również brak spójnego i systematycznego raportowania w zakresie obserwowanych problemów społecznych przez np. placówki oświatowe.

Rekomendacje - przedstawione w pracy wyniki szczegółowych badań i ich analiza oraz powyżej dokonana na ich podstawie ogólna diagnoza ukazały, jak ważną dla społeczności lokalnej rolę odgrywa zapobieganie wybranym zjawiskom patologii społecznej, a tym samym zadania związane z ochroną bezpieczeństwa i porządku w działalności administracji publicznej oraz organizacji pozarządowych. Realizacja tych zadań prowadzić powinna do zapewnienia

poszczególnym członkom społeczności lokalnej stanu bezpieczeństwa (poczucia bezpieczeństwa). Jak wskazuje Tim Newburn droga do redukcji przestępczości (a też i zagrożeń innymi zjawiskami patologii społecznej) wiedzie przez bezpieczne społeczeństwo. Zasadne jest więc wskazanie rekomendacji do działań społeczności lokalnej (lub też działań w społeczności lokalnej), w ramach których konieczna jest:

A. Diagnoza bezpieczeństwa w placówkach oświatowych, opiekuńczo-wychowawczych itp. a poprzez to rozpoznanie stanu zagrożenia i zidentyfikowanie skali zagrożeń realizowana przez Centrum Zarządzania Kryzysowego, właściwe merytorycznie Wydziały Urzędu Miasta, Komendę Miejską Policji, a w tym w szczególności:

1. dalsze, cykliczne (co dwa lata) realizowanie badań dotyczących wybranych zjawisk patologii społecznej, w tym w szczególności poczucia bezpieczeństwa w Dąbrowie Górniczej,
2. opracowanie arkusza oceny bezpieczeństwa w placówkach oświatowych i opiekuńczo-wychowawczych oraz systematyczne gromadzenie i weryfikacja wyników oraz prowadzenie stosownych analiz.

B. Edukacja dla bezpieczeństwa - uczniów, rodziców/opiekunów prawnych, nauczycieli w tym edukacja społeczno-prawna realizowana przez doradcę metodycznego ds. pedagogów szkolnych i świetlic oraz religii, placówki oświatowe we współpracy z właściwymi merytorycznie wydziałami Urzędu Miasta, placówki oświatowe we współpracy z instytucjami wspierającymi proces wychowawczy (Prokuratura Rejonowa, Sąd Rejonowy, Straż Miejska, Komenda Miejska Policji), w tym w szczególności:

1. Cykliczna Konferencja Miejska nt. Bezpieczeństwa w Dąbrowie Górniczej.
2. Realizacja programów wychowawczych oraz szkolnych programów profilaktyki zgodnie z prawem oświatowym.
3. Odpowiednie konkursy szkolne i miejskie.
4. Udział w Kampaniach Społecznych ogólnopolskich, regionalnych, i miejskich.
5. Realizacja działań profilaktycznych wynikających z potrzeb poszczególnych placówek oświatowych i opiekuńczo-wychowawczych i innych.
6. Prelekcje, pogadanki oraz spotkania edukacyjne ze specjalistami.
7. Materiały edukacyjne (np. tzw. ściągą telefoniczną zawierającą wykaz placówek pomocowych ze wskazaniem ich kompetencji i możliwości).

C. Zaspokajanie potrzeb opiekuńczych dzieci i młodzieży przez: placówki kulturalno-oświatowe, Wydział Oświaty Urzędu Miasta, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, organizacje pozarządowe, placówki oświatowe, parafie, Komendę Miejską Policji, Placówkę Opiekuńczo-Wychowawczą, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Sąd Rejonowy Wydział III Rodziny, II Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej wykonujący orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich,

w tym w szczególności:

1. Organizowanie czasu wolnego dzieci i młodzieży (świetlice środowiskowe, świetlice szkolne, kluby osiedlowe, placówki kulturalno-oświatowe, kluby sportowe).

2. Udzielanie pomocy socjalno-bytowej rodzinie i dziecku będącym w sytuacji kryzysowej.

3. Podjęcie działań w celu utworzenia interwencyjnych miejsc schronienia dla młodzieży zagrożonej niedostosowaniem, marginalizacją i wykluczeniem społecznym.

D. Upowszechnienie zasad tworzenia rodzin zastępczych w wyniku edukacji i informowania „Jak zostać rodziną zastępczą” realizowanej: przez placówki kulturalno-oświatowe, Wydział Oświaty Urzędu Miasta, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, organizacje pozarządowe, placówki oświatowe i parafie.

E. Ukierunkowanie i aktywizacja pracowników pomocy społecznej na rozwiązywanie problemów zamiast reglamentacji pomocy pieniężnej, tj. umożliwienie korzystania beneficjentom pomocy społecznej z realizacji zadań w zakresie pomocy socjalnej poprzez udroźnienie systemu pomocy społecznej w wyniku utworzenia zespołów interdyscyplinarnych ds. realizacji zadań pomocy społecznej realizowane przez: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, przedstawicieli - Urzędu Pracy, Komendy Miejskiej Policji, Zespoły Kuratorskiej Służby Sądowej (I Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej wykonujący orzeczenia w sprawach karnych oraz II Zespół Kuratorskiej Służby Sądowej wykonujący orzeczenia w sprawach rodzinnych i nieletnich), Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej, Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych oraz właściwe merytorycznie wydziały Urzędu Miasta.

F. Przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu rodzin znajdujących się przejściowo w trudnej sytuacji życiowej w wyniku podjęcia działań w celu utworzenia lokali zastępczych (w różnych punktach Dąbrowy Górniczej) dla rodzin znajdujących się przejściowo w trudnej sytuacji życiowej zamiast umieszczania tych rodzin w lokalach zastępczych (socjalnych) skomasowanych w wybranych dzielnicach realizowane przez: właściwe merytorycznie wydziały Urzędu Miasta, Spółdzielnie Mieszkaniowe i Miejski Zarząd Budynków Mieszkalnych.

G. Upowszechnianie informacji o instytucjach świadczących pomoc rodzinie poprzez opracowanie i wydanie zaktualizowanych broszur informacyjnych zawierających informacje o instytucjach świadczących pomoc rodzinie. Umieszczenie stosownych informacji na stronach internetowych Miasta przez właściwe merytorycznie wydziały Urzędu Miasta.

H. Stworzenie drożnego systemu przepływu informacji pomiędzy instytucjami działającymi w Dąbrowie Górniczej na rzecz rodziny i dzieci poprzez opracowanie procedur przepływu informacji i koordynowania działań realizowane przez: Sąd Rejonowy, Prokuraturę Rejonową, Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej, Komendę Miejską Policji, Poradnie Pedagogiczno-Psychologiczne i właściwe merytorycznie wydziały Urzędu Miasta.

I. Upowszechnienie wizyjnego monitoringu obiektów szkolnych przez właściwe merytorycznie wydziały Urzędu Miasta.

J. Promowanie zdrowego stylu życia poprzez edukację zdrowotną realizowane przez: dyrektorów placówek oświatowych, Regionalny Ośrodek Metodyczno-Edukacyjny METIS, Terenową Stację Sanitarno-Epidemiologiczną, właściwe merytorycznie wydziały Urzędu Miasta, domy kultury, świetlice osiedlowe i organizacje pozarządowe, a w szczególności:

1. Realizacja programów, np. „Szkoła promująca zdrowie”.
2. Udział w kampaniach społecznych.
3. Udział w programach profilaktycznych z zakresu edukacji zdrowotnej.
4. Szkolenia nauczycieli i uczniów w zakresie udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej.
5. Rozwiązanie problemu dostępu do pielęgniarek szkolnych poprzez zwiększenie obsady kadrowej.
6. Przeszkolenie pielęgniarek szkolnych w zakresie podniesienia wiedzy na temat symptomów przemocy oraz rozpoznawania objawów działania substancji psychoaktywnych.
7. Realizacja integralnej profilaktyki problemowej, w szczególności w zakresie agresji, narkomanii i alkoholizmu.

K. Uwzględnianie w planowaniu przestrzennym kontekstu kształtowania bezpiecznej przestrzeni publicznej.

Przeprowadzona w niniejszej pracy analiza systemowa problemów społecznych miasta średniej wielkości (Dąbrowy Górniczej) dowodzi ponadto potrzeby wykorzystania jego funkcji samoregulujących. Szczegółowo zadania w tym zakresie dla wychowawczych funkcji miasta opisał Wiesław Ambrozik. Wskazywał on na takie mechanizmy samoregulujące rodziny, jak:

1. Mechanizm wzmożonych działań stymulujących i kierujących, podejmowanych ze strony rodziny.
2. Mechanizm izolowania dziecka od negatywnych kontaktów rówieśniczych.
3. Mechanizm włączania dziecka w rozliczne obowiązki domowe.

Istotne wydają się także wskazywane przez tego autora samoregulujące mechanizmy instytucjonalnej płaszczyzny systemu i sił je blokujących:

1. Mechanizm kompensacyjnego oddziaływania instytucji wychowania pozaszkolnego.
2. Mechanizm stygmatyzujących i selekcyjnych oddziaływań szkoły.
3. Mechanizm resocjalizacyjno-represyjnego oddziaływania instytucji kontroli społecznej.

Źródłem uruchamiania powyższych mechanizmów jest bądź subsystem uczestnictwa społecznego badanych, a w nim głównie rodzina i w wyjątkowych przypadkach grupa

rówieśnicza, bądź system instytucji wychowawczych, a w nim przede wszystkim szkoła oraz instytucje opieki i kontroli społecznej.

Ponadto warto zwrócić uwagę na fakt, że opisane w niniejszej pozycji działania i mechanizmy społeczne znajdują również odzwierciedlenie w obcojęzycznym piśmiennictwie kryminologicznym. Nick Tilley wskazuje, że niezmiernie istotny jest społeczny kontekst zapobiegania przestępczości (i innym zjawiskom patologii społecznej). Wydaje się, że droga od Public Relation poprzez Crime Prevention do Community Policing jest jedynym możliwym do zaakceptowania rozwiązaniem. Jednocześnie nie można pominąć potrzeby lokalnej prewencji przestępczości. Uwzględniać ona powinna również kształtowanie bezpiecznej przestrzeni publicznej. W tym kontekście istotne wydają się następujące zagadnienia sygnalizowane przez Bartosza Czarneckiego i Waldemara Siemińskiego:

- nieporządek, przypadkowość rozwiązań i brak dbałości o utrzymanie terenów jest nie tylko kwestią estetyczną, ale wpływa na pogorszenie stanu bezpieczeństwa;
- podstawą bezpieczeństwa w przestrzeni publicznej w zakresie przeciwdziałania przestępczości i agresji jest kontrola społeczna;
- działania w zakresie kształtowania przestrzeni publicznej winny być skoordynowane i całościowe;
- zasadne jest wdrożenie praktyk opracowywania analiz zagrożeń bezpieczeństwa w kontekście ich rozkładu przestrzennego lub przestrzennego kontekstu miejsc zagrożonych;
- Policja, podobnie jak Straż Pożarna powinna opiniować i uzgadniać rozwiązania przestrzenne, w tym pozwolenia na budowę;
- rozwiązania przestrzenne powinny uwzględniać wygodę i bezpieczeństwo pieszych oraz osób niepełnosprawnych;
- należy upowszechniać metodę audytu bezpieczeństwa w celu efektywnego i rzeczywistego identyfikowania zagrożeń i ich przyczyn w przestrzeni miejskiej;
- po wprowadzeniu obowiązku oceny wpływu zawartych w planach miejscowych rozwiązań na środowisko, a ostatnio także ich skutków ekonomicznych, należy rozważyć także celowość wprowadzenia sparymetryzowanej oceny jakości przestrzeni, w tym w aspekcie bezpieczeństwa i zagrożeń przestępczością oraz możliwości przeciwdziałania;
- konieczne są skoordynowane działania edukacyjne mające na celu upowszechnianie zasad bezpiecznego kształtowania przestrzeni publicznej.

Niezbędna jest również współpraca samorządu z policją w kształtowaniu bezpieczeństwa lokalnego. Ponieważ polska transformacja systemowa dokonała się poza zasadami zarządzania systemowego, jako wielka improwizacja również w aspekcie zapewnienia bezpieczeństwa społecznego nadal wiele pozostaje do zrobienia. Jak słusznie wskazuje Tadeusz Cielecki na samorządzie lokalnym spoczywa ciężar koordynacji systemu zapobiegania przestępczości.

Główną rolę w tym zakresie odgrywa powiat, a model pracy policji w aglomeracjach miejskich powinien być zorientowany na cel. Naturalną platformą do tego typu działań winna być Komisja Bezpieczeństwa i Porządku, która stwarza realną możliwość współpracy poszczególnych organów (powiatu – w tym pomocy społecznej i straży miejskiej, policji, prokuratury, sądu) w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa w społeczności lokalnej. Niewątpliwie stałą aktywność samorządów w tej dziedzinie zapewnić może i powinna (utworzona na mocy ustawy) ta samorządowa struktura organizacyjna właściwa w sprawach porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli. Ustawowy obowiązek współpracy w ramach komisji starosty, radnych, przedstawicieli Policji, prokuratury tworzy warunki do zwiększenia skuteczności działań na rzecz bezpieczeństwa oraz uwzględniania potrzeb i zagrożeń sygnalizowanych przez lokalne społeczności. Współpraca w ramach powiatowego programu zapobiegania przestępczości oraz porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli przyczynia się do lepszej koordynacji i zwiększenia efektywności realizacji różnych przedsięwzięć. Nie bez znaczenia jest, że inicjatywy służące rozwiązywaniu lokalnych problemów bezpieczeństwa mogą być (i często są) uwzględnione w strategicznym planowaniu rozwoju poszczególnych regionów. Dbłość o bezpieczeństwo obywateli musi być procesem ciągłym, opartym na zapobieganiu przestępczości i innym zagrożeniom oraz stanowić stałą formę aktywności lokalnej społeczności, a także organów administracji lokalnej. Zatem działania zmierzające do ograniczenia występujących lokalnie zagrożeń bezpieczeństwa wymagają teraz znacznie większego niż dotychczas zaangażowania obywateli i organizacji społecznych oraz zmuszają do opartego na zasadach partnerstwa współdziałania między Policją, instytucjami publicznymi, a społecznościami lokalnymi.

Stwierdzić także należy, że zrealizowane badania były swoistym eksperymentem, jak w praktycznej realizacji wygląda metoda monografii terenowej w kryminologii i czy jest ona przydatna w odpowiedzi na pytania stawiane przez kryminologię oraz w rozwiązywaniu problemów społecznych. Były więc niejako sprawdzianem, czy takie prace są kryminologii potrzebne. Efekty przeprowadzonych badań pozwalają na udzielenie jednoznacznej odpowiedzi, że tak. Zrealizowane badania umożliwiły dokonanie całościowego opisu faktów społecznych, odczuć oraz ocen mieszkańców miasta oraz podejmowanych w społeczności lokalnej działań w zakresie wybranych zjawisk patologii społecznej (problemów społecznych) w Dąbrowie Górniczej, co pozwoliło na sformułowanie wniosków. Stawianym i zrealizowanym celem prezentowanych badań było przedstawienie wybranych problemów społecznych w możliwie wielu kontekstach i na tej podstawie dokonanie ogólnej diagnozy. Istotne także było opisanie podejmowanej w mieście aktywności w celu ich rozwiązywania lub częściowej ograniczania ich negatywnych skutków. Uzyskane wyniki są interesujące również z tego powodu, że w zasadzie

dotychczas tego typu prac nie realizowano. W literaturze przedmiotu można spotkać monografie terenu związane z analizą wybranych zjawisk patologii społecznej, czy jak współcześnie częściej określa się problemów społecznych, ale są to prace np. pedagogiczne czy socjologiczne, a nie kryminologiczne, a tym samym nieuwzględniające specyficznego spojrzenia kryminologa na przestępczość jako komponentu szerszej rzeczywistości społecznej, obejmującej elementy często nie wprost z przestępczością związane. A przecież istotne jest podejście do przestępczości właśnie z punktu widzenia całościowego ujęcia zagadnienia przestępczości, prezentowane aktualnie przez kryminologów jako przedstawicieli nauki multidyscyplinarnej, według których kryminologia obejmuje oprócz problematyki sensu stricte przestępczości też całościowo zagadnienia patologii społecznej.

Zauważyć także należy, że prezentowane badania oprócz zrealizowania założonego efektu w postaci diagnozy zagrożeń społeczności lokalnej wybranymi zjawiskami patologii społecznej oraz przeciwdziałania im przyniosły również niezakładany efekt. Pomimo faktu, że korzystano ze standardowych źródeł informacji to w wyniku zastosowania analizy skupień (*cluster analysis*) uzyskano nowatorskie wnioski. Dzięki zastosowaniu takiego podejścia udało się zweryfikować odpowiedzi uzyskane od respondentów. Ponadto w wyniku zastosowania teorii statystycznych i tzw. „sztucznej inteligencji” ujęto problem dynamicznie. Takie ujęcie tematu okazało się bardzo inspirujące, tym bardziej, że póki co, nie dysponujemy innymi, bardziej obiektywnymi i lepszymi metodami pomiarowymi, dlatego proponowane podejście zakłada rozszerzenie zbioru pytań i stosowanie do ich analizy metod statystycznych oraz metod *Artificial Intelligence*. Należy również pamiętać, że każdy badany (każdy respondent) udziela po pierwsze subiektywnych (nieraz zafałszowanych – gdyż chce się pokazać z tzw. dobrej strony) odpowiedzi, a po wtóre zdarza się, że udzielając odpowiedzi, chce „spełnić” oczekiwania badacza (pytającego), a dzięki prezentowanemu podejściu możliwa była ich weryfikacja. Jednak, co ważniejsze dzięki tej analizie możliwe jest ujęcie problemu bezpieczeństwa społecznego również w aspekcie dynamicznym i rozwojowym (a nie tylko statycznym). Ponadto w przeciwieństwie do innych metod (np. opisu symptomatologii pewnych zjawisk społecznych, w których poprzez ocenę odpowiedzi na pytania przyjmuje się podział kategoriowy) metoda ta pozwala na (mówiąc językiem matematycznym) zdefiniowanie (określenie) swoistego proggu zagrożenia wybranymi zjawiskami patologii społecznej (wystąpienia zagrożeń dla bezpieczeństwa społecznego). Możliwe jest to dlatego, że dla poszczególnych pytań można wskazać pewne wartości (istotność pytania wyrażona liczbą), których zsumowanie prowadzi do oceny czy przekroczona została pewna wartość progowa np. dla wybranych zagrożeń bezpieczeństwa społecznego. Można to porównać do kuli śniegowej, która zaczynając się toczyć (w przypadku zagrożeń dla bezpieczeństwa społecznego – „respondent zaczyna się staczać”) jest mała, i nikt nie podejrzewa, że w przyszłości może siać ogromne zniszczenia (jednostka będzie

stanowiła zagrożenia dla bezpieczeństwa społecznego). Po pewnym czasie może się okazać, że ta początkowa „mała kula” (małe lub wręcz niedostrzegalne przejawy patologii społecznej lub obserwowane problemy społeczne) staje się „ogromna” (zachowania niektórych jednostek stanowią znaczny problem dla prawidłowego funkcjonowania społeczności lokalnych lub powstają znaczne problemy społeczne). Coś, co początkowo wydawało się nieistotne (na zasadzie „samo się” rozwiąże) „niepostrzeżenie” staje się ogromnym kłopotem i zagrożeniem. Opracowanie takiej metody nie było jednak celem realizowanej pracy. Zastosowanie takiego podejścia w późniejszych badaniach pozwoliłoby przedstawić dynamikę rozwoju badanego zjawiska społecznego, a nie tylko statycznie „rejestrować” zaistniałe fakty. Takie podejście do odkrywania „rzeczywistej prawdy” pozwoli uniknąć niebezpieczeństwa jednoimiennego (w oparciu o odpowiedź na „jedno” pytanie), arbitralnego podziału badanych respondentów na tych, którzy przejawiają symptomy patologii społecznej i na tych, którzy nie stanowią zagrożenia dla bezpieczeństwa społecznego. W efekcie, już na bardzo wczesnym etapie, poprzez analizę odpowiedzi na wybrane pytania i określaniu „odległości” badanej osoby od wyróżnionych wcześniej „skupisk zła” można próbować odpowiedzieć na pytanie o skłonność badanej osoby do „określonego przejawu patologii społecznej”. Wydaje się jednak, że metoda ta (takie podejście do analizowanego zagadnienia) winna być rozwijana w badaniach kryminologicznych, gdyż umożliwi wczesne ostrzeżenie o zagrożeniach dla bezpieczeństwa społecznego.

Na koniec warto jeszcze zastanowić się, czy przeprowadzona monografia (diagnoza) pozwala w jakimś stopniu ustalić uwarunkowania przestępczości na badanym terenie? Stwierdzić należy, że na podstawie opisanych badań nie dało się tego ustalić, gdyż nie były możliwe do zrealizowania na szerszą skalę pogłębione badania indywidualnych przypadków. Istniejące w tym zakresie trudności wyjaśnia nurt kryminologii humanistycznej silnie akcentujący kwestie związane z koncepcją „człowieka wybierającego” (*homo eligens*). Jak słusznie zauważa w swych publikacjach Leon Tyszkiewicz w genezie przestępczości decydującą rolę odgrywa autonomia człowieka, która całość problematyki etiologii stawia w innym niż dotąd świetle. W konkretnym indywidualnym przypadku można ustalić uwarunkowania przestępczości, ale trudno tu o uogólnienia, gdyż z zagadnieniami podejmowanych przez jednostkę decyzji immanentnie związana jest kwestia tzw. luzu decyzyjnego. Zdarza się, że ludzie poddawani podobnym impulsom (czynnikom endo- lub egzogennym) wybierają różne drogi życiowe - jedni zachowania przestępne, a inni postępowanie zgodne z prawem. Tym samym swoją decyzją dają przewagę tym czy innym czynnikom, które na skutek tych właśnie decyzji nabierają właściwości czynnika kryminogennego. Dotychczas przeprowadzane badania wskazują, że rozmaite czynniki kryminogenne są z reguły ustalane w oparciu o słabe zależności statystyczne, przy czym jeżeli w ogóle możliwe są do stwierdzenia to jedynie w wyniku badań

przeprowadzonych na dużej populacji (a nie w mieście średniej wielkości). W takiej jak przeprowadzona analizie (diagnozie) ustalenie uwarunkowań przestępczości nie było możliwe, co zresztą nie było jej celem. Można było jedynie opisać, dokonać diagnozy stanu rzeczywistego, ale niestety bez procedury wyjaśniającej (wskazującej) przyczyny wybranych zjawisk patologii społecznej.

5. Omówienie pozostałych osiągnięć naukowo - badawczych (artystycznych).

Po ukończeniu szkoły podstawowej w 1983 roku oraz zdaniu w 1987 roku egzaminu dojrzałości z wynikiem bardzo dobrym w 1992 roku ukończyłem z wynikiem bardzo dobrym z wyróżnieniem studia magisterskie w zakresie pedagogiki specjalnej - specjalność resocjalizacja na Wydziale Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach (temat pracy magisterskiej Prawomocne orzeczenia sądowe wobec nieletnich w Polsce w latach 1985-1992, Promotor - Prof. dr hab. Ewa Syrek), a w 1997 roku ukończyłem z wynikiem dobrym studia magisterskie na Wydziale Prawa i Administracji tegoż Uniwersytetu (temat pracy – Samorządowe kolegium odwoławcze de lege lata i de lege ferenda, Promotor Prof. dr hab. Ernest Knosala).

Już na początku studiów pedagogicznych, poszukując dalszych inspiracji stwierdziłem, że bardzo korzystne dla mojego rozwoju będzie połączenie wiedzy pedagogicznej (specjalisty w zakresie resocjalizacji) ze studiami prawniczymi. Studiując pedagogikę (w ramach indywidualnego toku studiów) jako jeden z przedmiotów dodatkowych wybrałem kryminologię. Od tego czasu datuje się moje szczególne zainteresowanie tą dyscypliną wiedzy. Zainteresowania te kontynuowałem również z w trakcie moich studiów prawniczych (II-gi fakultet) uzupełniając swoją wiedzę pedagogiczną (a właściwie łącząc ją) z wiedzą prawniczą. Niestety ze względów formalnych nie mogłem być uczestnikiem seminarium magisterskiego prowadzonego przez Prof. Leona Tyszkiewicza. Ale, jak się później okazało było to szczęśliwe zrządzenie losu, gdyż zostałem magistrantem prof. Ernesta Konosali, zajmującego się prawem administracyjnym. Myślę, że to też miało znaczny wpływ na moje dalsze przedsięwzięcia naukowe, gdyż również dzięki temu staram się łączyć zainteresowanie kryminologią z prawem (w tym karnym, administracyjnym i samorządu terytorialnego).

Kontynuacją tych zainteresowań był udział w seminarium doktorskim Prof. Leona Tyszkiewicza i przygotowanie pod jego promotorstwem dysertacji doktorskiej. Uchwałą Rady Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego z dnia 25.05.2004 r. nadano mi tytuł doktora nauk prawnych z wyróżnieniem i skierowaniem pracy do druku (temat dysertacji doktorskiej Przemocność i demoralizacja nieletnich oraz polityka sądów wobec nich w okresie

transformacji ustrojowej, Promotor – Prof. dr hab. Leon Tyszkiewicz, Recenzenci: dr hab. Barbara Kowalska-Ehrlich, Prof. dr hab. Oktawia Górniok).

Jej przedmiotem było zjawisko przestępczości nieletnich, które z racji swej społecznej doniosłości od dawna pozostaje nie tylko w kręgu zainteresowania opinii społecznej, ale jest przedmiotem rozlicznych analiz wielu badaczy reprezentujących różne dyscypliny nauki, wśród których należy między innymi wymienić prawo karne, kryminologię, socjologię, psychologię, pedagogikę. Problem ten jest więc problemem interdyscyplinarnym. Na całym świecie wciąż poszukuje się nowych, skuteczniejszych rozwiązań w dziedzinie zapobiegania przestępczości nieletnich i zwalczania nieprzystosowania społecznego dzieci i młodzieży. Kryminologia uznawana jest za naukę praktyczną. Ma na celu stworzenie podwalin lub doprowadzenie do utylitarnych rozwiązań, które w konsekwencji powinny skutkować ograniczeniem wielu negatywnych z punktu widzenia społecznego zjawisk. Aby jednak takie rozwiązania planować trzeba najpierw poznać skalę oraz ewolucję zjawisk, którym zamierza się przeciwdziałać. Wszystkie dotychczasowe wyniki badań nad przestępczością nieletnich wskazują na społeczne zróżnicowanie tego problemu. Stąd też istnieje potrzeba prowadzenia dalszych badań, szczególnie dotyczących okresu, w którym pojawiły się nowe, niekorzystne z punktu widzenia socjalizacji dzieci i młodzieży zjawiska. Zmieniająca się sytuacja społeczno-polityczna kraju, brak stabilności ekonomicznej polskich rodzin powodowały niezaprzeczalne perturbacje w procesie wychowania młodego pokolenia. Uważając omawiane zjawiska za problem bardzo istotny, szczególnie w kontekście działań wychowawczych podejmowanych tak w naturalnych, jak i intencjonalnie organizowanych środowiskach wychowawczych, postanowiono poświęcić omawianym problemom rozprawę doktorską i późniejsze publikacje z nią związane.

I tak omawiając mój dorobek po uzyskaniu stopnia doktora nauk prawnych wskazać należy dwie monografie mojego autorstwa, które są rozszerzoną wersją mojego doktoratu.

Pierwsza z nich to *Przestępczość i demoralizacja nieletnich w Polsce w okresie transformacji ustrojowej* (Śląsk Sp. z o.o. Wydawnictwo Naukowe, Katowice 2005, ss. – 277, 2 wydania z oddzielnym numerem ISBN – oprawa miękka ISBN 83-7154-484-1 i oprawa twarda ISBN 83-7164-468-X oraz drugie wydanie z 2006 roku, ISBN 978-83-7164-509-9).

Głównym zadaniem było możliwie pełne ukazanie zjawiska demoralizacji i przestępczości nieletnich w Polsce w latach 1985-1998 ujawnionego w wyniku stosowania ustawy z dnia 26 października 1982 roku o postępowaniu w sprawach nieletnich. We wprowadzeniu omówiono zagadnienia metodologiczne oraz opisano stosowane w dalszej części pracy procedury statystyczne (matematyczne). Kolejne rozdziały mają charakter diagnostyczny. Drugi dotyczy

rozmiarów, dynamiki i struktury tego zjawiska. Trzeci opisuje terytorialne ukształtowanie się przestępczości nieletnich w różnych województwach oraz w społeczności miejskiej i wiejskiej. Czwarty charakteryzuje płeć, wiek i poziom inteligencji nieletnich. Piąty prezentuje stan rodziny i opieki nad nieletnimi. Szósty dotyczy nauki szkolnej i pracy nieletnich. Siódmy wskazuje zjawisko alkoholizmu i narkomanii. Rozdział ósmy opisuje problematykę nieletnich popełniających przestępstwa indywidualnie i w grupie. Ostatni dziewiąty rozdział poświęcony jest porównaniu (zestawieniu) przestępczości nieletnich i dorosłych. W poszczególnych rozdziałach pracy zaprezentowano również korelację z wybranymi innymi komponentami rzeczywistości społecznej analizowanego okresu. Uzyskane wyniki zostały zrekapitulowane w formie wniosków końcowych, które obejmują diagnozę, problemy resocjalizacji i profilaktykę w zakresie omawianych zjawisk.

Druga książka to Polityka sądów wobec nieletnich w Polsce w okresie transformacji ustrojowej (Śląsk Sp. z o.o. Wydawnictwo Naukowe, Katowice 2006, ss. 146, wydanie w oprawie twardej ISBN 978-83-7164-511-2, wydanie w oprawie miękkiej ISBN 978-83-7164-512-9 oraz drugie wydanie z 2006 roku, ISBN 978-83-7164-578-5).

Tu natomiast głównym zadaniem jest możliwie pełne ukazanie polityki sądów wobec nieletnich w Polsce w latach 1985-1998 w kontekście zjawiska demoralizacji i przestępczości nieletnich ujawnionego w wyniku stosowania ustawy z dnia 26 października 1982 roku o postępowaniu w sprawach nieletnich. Niniejsza pozycja to swoiste uzupełnienie prezentowanych przez autora wyników badań w powyżej wskazanej pozycji pt. *Przestępczość i demoralizacja nieletnich w Polsce w okresie transformacji ustrojowej*. We wprowadzeniu omówiono zagadnienia metodologiczne oraz opisano stosowane w dalszej części pracy procedury statystyczne (matematyczne). Kolejne rozdziały mają charakter diagnostyczny. Drugi dotyczy rozmiarów, dynamiki i struktury zjawiska przestępczości nieletnich. Trzeci opisuje prawomocne orzeczenia sądowe wobec nieletnich w związku z demoralizacją, a czwarty w związku z czynami karalnymi. W poszczególnych rozdziałach pracy zaprezentowano również korelację z wybranymi innymi komponentami rzeczywistości społecznej analizowanego okresu. Uzyskane wyniki zostały zrekapitulowane w formie wniosków końcowych, które obejmują diagnozę, problemy resocjalizacji i profilaktykę w zakresie omawianych zjawisk.

Prace te poświęcone były wąskiemu, lecz w ocenie autora bardzo istotnemu ze społecznego punktu widzenia, wycinkowi rzeczywistości. Jego eksploracja pomóc powinna w stworzeniu skutecznego systemu przeciwdziałania patologiom społecznym poprzez optymalizację procesu socjalizacji lub resocjalizacji dzieci i młodzieży.

Kolejnym wątkiem moich zainteresowań badawczych znajdujące wyraz w opublikowanych monografiach to zagadnienie readaptacji społecznej skazanych. Znalazło to wyraz we współautorskiej (z Maciejem Sosnowskim, mój udział określam na 50%, a polegał on na współopracowaniu rozdziału teoretycznego i metodologicznego, opracowaniu wątków prawnych oraz współpracy w opracowaniu i opisanu uzyskanych wyników badań) monografii pt. Skazani na rynku pracy (Śląsk Sp. z o.o. Wydawnictwo Naukowe, Katowice 2007, ss. 180, ISBN 83-7164-549-X oraz wydanie II z 2008 roku, ISBN 978-83-7164-574-7).

Bezrobocie przedstawiane jest wspólnie jako jedna z przyczyn niedostosowania społecznego, jako jeden z czynników wpływających na powstawanie problemów społecznych i zjawisk patologii społecznej. Osoby będące w sytuacji braku pracy w stosunkowo krótkim czasie zmuszone są obniżyć swój dotychczasowy poziom życia. Długotrwały stan bezrobocia prowadzi do ubóstwa i wpływa nie tylko na ograniczenie konsumpcji, ale także na zmianę postaw – na wycofanie się z różnych form aktywności życiowej bądź przeformułowanie sposobów dotychczasowego funkcjonowania. W skrajnych przypadkach konieczność zaspokojenia najniezbędniejszych potrzeb życiowych wymusza na osobach bezrobotnych podejmowanie działań niezgodnych z powszechnie uznawanymi normami społecznymi. Oszustwa finansowe i kradzieże stają się wtedy jednym z dodatkowych (oprócz prac dorywczych) źródeł zarobków.

Jednak wpływ bezrobocia na zachowania przestępcze nie był tematem tej pracy, choć niewątpliwie zjawiska te są powiązane. Przedmiotem szczególnego zainteresowania autorów był wpływ marginalizacji społecznej na postawy osób bezrobotnych, zaś podmiotem grupa osób (postawy tych osób), które weszły w konflikt z prawem w związku z przestępstwem przeciwko mieniu i jednocześnie stoją przed koniecznością poszukiwania i podjęcia zatrudnienia. Posługując się słowem marginalizacja w określeniu sytuacji tej grupy na rynku pracy, autorzy postawili osoby do niej się zaliczające na równi z osobami niepełnosprawnymi i innymi grupami ulegającymi marginalizacji społecznej. Zrobili to jednak świadomie, gdyż osoby, które weszły w konflikt z prawem podlegają dość wysokiej – jeśli nie większej – dyskryminacji i nierówności na rynku pracy. Pozyskiwanie dóbr poprzez uczciwą pracę nigdy nie będzie wymieniane przez społeczeństwo w jednym rzędzie z kradzieżą z tego względu, że kradzież – jako wyraz szczególnego braku szacunku do efektu czyjejś pracy – nie jest moralnie uzasadniona, jest czynem zabronionym i publicznie piętnowanym. W pewnym sensie jest zaprzeczeniem uczciwie wykonywanej pracy zarobkowej. Tak więc czy możliwa jest zmiana postawy względem pracy, jako dobra u osoby, która dokonała w przeszłości przestępstwa przeciwko mieniu? Jakie postawy towarzyszą takim osobom w zetknięciu z realiami rynku pracy? Jak sobie radzą w nowej sytuacji? Głównym celem niniejszej pracy była próba odpowiedzi na powyższe pytania. Czytelnik znajdzie ponadto w niej syntetyczną analizę problemu bezrobocia – przyczyn i konsekwencji występowania tego zjawiska oraz szeroko rozumianego systemu pomocy postpenitencjarnej ze

szczególnym uwzględnieniem roli kuratora. Autorzy przybliżą także problematykę postaw, ich roli i wpływu na funkcjonowanie człowieka. Niniejsza publikacja ma także za zadanie przybliżyć czytelnikowi przebieg i wyniki badań przeprowadzonych wśród bezrobotnych osób skazanych, przez których rozumie się w niniejszej pracy osoby, wobec których warunkowo zawieszono wykonanie kary lub warunkowo przedterminowo zwolniono z odbywania kary za przestępstwa przeciwko mieniu. Autorzy mają nadzieję, iż niniejsze opracowanie wniesie więcej światła w problematykę związaną z readaptacją zawodową przestępców i przyczyni się do wypracowania nowego, lepszego modelu pracy z osobami mającymi przeszłość przestępczą, które stoją przed koniecznością podjęcia legalnego zatrudnienia.

Osoby opuszczające zakłady karne oraz osoby, względem których orzeczono warunkowe zawieszenie wykonania kary za przestępstwo przeciwko mieniu – mimo konstytucyjnych gwarancji swobody wykonywania zawodów – niewątpliwie są grupą dyskryminowaną na rynku pracy. Dyskryminacja ta nie polega tylko na nierówności związanej ze stygmatyzacją wyrokiem, niskimi kwalifikacjami, długim okresem pozostawania bez pracy, czy też negatywną oceną ze strony pracodawców. Faktyczny przejaw dyskryminacji objawia się przede wszystkim w niedostatkach systemu resocjalizacji, który zamiast koncentrować się na pomocy osobom skazanym w uzyskiwaniu samodzielności życiowej – skupia się jedynie na wykonywaniu działań narzuconych wyrokami, bez kompleksowego i interdyscyplinarnego spojrzenia na problem społecznej, w tym zawodowej, reintegracji tej grupy. Przeprowadzone badania stanowiły podstawę do sformułowania wniosków oraz rekomendacji odnoszących się do procesu przygotowania zawodowego, aktywizacji zawodowej oraz zatrudnienia skazanych.

Kolejnym przedmiotem badań, których wyniki opublikowano we współautorskiej (z Mirosławem Szwedem, mój udział określałam na 50% a polegał on na współpracowaniu rozdziału teoretycznego i metodologicznego, opracowaniu wątków prawnych oraz współpracy w opracowaniu i opisanu uzyskanych wyników badań – indywidualnych przypadków) monografii pt. Dzieciobójstwo. Od przepisu prawa do indywidualnego przypadku (Oficyna Wydawnicza Humanitas, Sosnowiec 2009, ss. 174, ISBN 978-83-61991-40-3) była ta właśnie szczególna forma patologii więzi rodzicielskich.

Książka ta stanowi podsumowanie teoretycznych rozważań i ich praktycznych egzemplifikacji dokonywanych przez autorów w ramach ponaddwudziestoletniej służby w charakterze funkcjonariusza Służby Więziennej w Zakładzie Karnym dla kobiet w Lublińcu (Mirosław Szwed) oraz pracy naukowo-badawczej popartej kontaktem z wymiarem sprawiedliwości i więziennictwem (Leszek Wieczorek). Autorzy niniejszej książki niejednokrotnie spotkali kobiety, które zabiły swoje dzieci i zostały skazane, by w więzieniu odpokutować swój czyn, którzy

uważają, iż nie można z góry zakładać, że kobiety te są złe i zasługują na „wieczne potępienie”. Ich losy życiowe często są zawile i skomplikowane, a dopiero bliższe poznanie motywów i bodźców, którymi się kierowały, pozwalają je ocenić i wyciągnąć odpowiednie wnioski. Między innymi dlatego też zdecydowano się opisać i przedstawić to zjawisko oraz przybliżyć sylwetki i osobowość kobiet i matek, które dopuściły się tego czynu. Głównym celem badań była kryminologiczna analiza przestępstwa dzieciobójstwa. Przedmiotem badań była więc interdyscyplinarna analiza tego zjawiska społecznego obejmująca problematykę prawną (w tym historyczno-porównawczą), pedagogiczną, socjologiczną i medyczną. Wobec tak określonego celu i przedmiotu badań przyjęto za właściwe badania diagnostyczne, dla których charakterystyczne jest ustalenie cech czy zasad funkcjonowania pewnego konkretnego wycinka rzeczywistości, będącego głównym przedmiotem poznawczym zainteresowań badacza. W badaniach zastosowano metodę indywidualnych przypadków, a do wykorzystanych technik zaliczyć należy analizę dokumentów (w tym w szczególności akt sądowych) oraz analizę danych statystycznych (w tym w szczególności Komendy Głównej Policji, Centralnego Zarządu Służby Więziennej i Ministerstwa Sprawiedliwości).

Badaniem objęto kobiety skazane za przestępstwo dzieciobójstwa odbywające karę pozbawienia wolności w Zakładzie Karnym w Lublińcu i Zakładzie Karnym w Grudziądzu na przełomie 2007 i 2008 r. W rozdziale pierwszym przedstawiony został rys historyczny traktowania dzieciobójstwa na przestrzeni wieków, od starożytności, kiedy to dzieciobójstwo było swoistym sposobem kontroli urodzeń, poprzez okres średniowiecza i bardzo surowego w tym czasie karania dzieciobójczyń, do czasów oświecenia i wieku dwudziestego, gdy dzieciobójstwo zaczęto postrzegać jako problem społeczny. W rozdziale drugim zaprezentowane zostały prawne i medyczne podstawy kwalifikacji dzieciobójstwa do kategorii przestępstw uprzywilejowanych. Przedstawione w nim zostały etapy zmian prawa karnego, które umożliwiły sądownictwo kobiet w sposób uprzywilejowany, a także przesłanki natury medycznej, które w świetle obowiązujących przepisów prawa karnego stanowią o kwalifikacji dzieciobójstwa do kategorii przestępstw uprzywilejowanych. W rozdziale tym przedstawione zostały również najczęstsze sposoby popełniania przestępstwa dzieciobójstwa wraz z ich oceną sądowo-medyczną. Rozdział trzeci przedstawia dzieciobójstwo jako problem społeczny. Zaprezentowane w nim zostały dane liczbowe mówiące o rozmiarze dzieciobójstwa, a także profil społeczny matek dzieciobójczyń. Opisano w tym rozdziale również motywy i determinanty, które powodują, iż kobiety decydują się na tak drastyczny krok. Rozdział czwarty stanowi studium indywidualnych przypadków dzieciobójczyń. Przedstawione w nim zostały kobiety, które dokonały dzieciobójstwa. Z lektury tego rozdziału będzie można się dowiedzieć, jak rzeczywiście przebiegał proces dzieciobójstwa i co musiało zajść, by kobieta i jednocześnie matka, zdecydowała się na taki sposób rozwiązania swych problemów. Przedstawione zostały również w tym rozdziale dwa bardzo szczególnie

ciekawe przypadki młodych kobiet, sprawczyń podwójnego dzieciobójstwa (przynajmniej w potocznym rozumieniu tego pojęcia). W stosunku do jednej z nich sąd nie przychylił się do potraktowania jej w sposób uprzywilejowany i skazał na 15 lat pozbawienia wolności. Pierwsze dzieciobójstwo drugiej prezentowanej dzieciobójczynie zostało potraktowane w sposób uprzywilejowany i została skazana na mocy art. 149 Kodeksu karnego z warunkowym zawieszeniem wykonania kary pozbawienia wolności. Jednakże, gdy trzy lata później powtórnie dokonała podobnej zbrodni, będąc jeszcze w okresie próby, Sąd potraktował już to przestępstwo jako zbrodnię z art. 148 k.k. W ocenie społecznej bowiem (a jak wynika z tych przypadków nieraz też w ocenie Sądu), problem dzieciobójstwa jako przestępstwa uprzywilejowanego w świetle przepisów Kodeksu karnego, za które na ogół wymierza się daleko łagodniejsze kary niż za zabójstwo, jest wielce kontrowersyjny i przypadek ten stanowić będzie dowód, iż nie każde zabicie swego dziecka w okresie porodu stanowić będzie o jego uprzywilejowaniu wobec prawa. Wszystkie dane osobowe kobiet prezentowanych w tym rozdziale, nazwy sądów, adresy zamieszkania i inne dane umożliwiające identyfikację tych kobiet zostały zmienione. Jedyne wiek skazanych kobiet i czas dokonania zbrodni pozostał rzeczywisty. Wszystkie przedstawione kobiety w chwili opracowywania niniejszej publikacji odbywały karę pozbawienia wolności w zakładach karnych w Lublińcu i w Grudziądzu. W rozdziale piątym zaprezentowano współczesne sposoby oraz metody wykonania kary pozbawienia wolności wobec kobiet. Omówiono w nim obecnie istniejące systemy wykonania kary, rodzaje i typy zakładów karnych oraz przybliżone wybrane metody resocjalizacyjne stosowane wobec kobiet w Zakładzie Karnym w Lublińcu ze szczególnym uwzględnieniem sposobów oddziaływania na sprawczynie przestępstw z art. 149 kk

Bardzo ważną inspirację do badań środowiska lokalnego w zakresie obserwowanych w nim zjawisk patologii społecznej i przeciwdziałania im była moja aktywność w działalności samorządu terytorialnego, w tym w szczególności członkostwo w latach 2007-2011 w Komisji Bezpieczeństwa i Porządku w Dąbrowie Górniczej. Aktywność ta zaowocowała także zrealizowaniem w latach 2008, 2010, 2012 na zlecenie Urzędu Miasta Dąbrowie Górniczej opracowań dotyczących zagrożeń patologiami społecznymi, które stanowią wyraz komercjalizacji (zastosowania w przeciwdziałaniu patologiom społecznym w działalności administracji publicznej - samorządu terytorialnego) dotychczasowych dociekań badawczych, gdyż były podstawą opracowań kilku obligatoryjnych miejskich programów przeciwdziałania alkoholizmowi i narkomanii. Wybrane wyniki tych badań zostały także opublikowane w dwóch autorskich monografiach - *Diagnoza społeczna w zakresie zagrożeń patologiami na terenie Miasta Dąbrowa Górnicza* (Śląsk Sp. z o.o. Wydawnictwo Naukowe, Katowice 2008, ss. 114, ISBN 978-83-7164-577-8) oraz *Diagnoza społeczna w zakresie zagrożeń patologiami na terenie*

Miasta Dąbrowa Górnicza (Śląsk Sp. z o.o. Wydawnictwo Naukowe, Katowice 2010, ss. 199, ISBN 978-83-7164-662-1).

Wydaje się, że publikacje te zostały życzliwie przyjęte w środowisku naukowym, samorządowym i na przykład policyjnym, gdyż stanowiły (między innymi) inspirację do zaproszenia mnie do wygłoszenia referatów i udziału w: I Ogólnopolskim Zjeździe Przedstawicieli Nauki o Bezpieczeństwie (organizator: Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Wyższa Szkoła Policji w Szczytnie, Szczytno, 15-16 czerwca 2011r. – referat nt. Problemy społeczne w mieście średniej wielkości. Zadania Powiatowych Komisji Bezpieczeństwa i Porządku), Konferencji Naukowej nt. Profilaktyka i probacja w środowisku lokalnym (organizator: Uniwersytet Jagielloński, a w szczególności zespół pracujący pod kierunkiem Prof. Janiny Czapskiej, Kraków, 26-27 września 2011r., referat nt. Samorząd lokalny w profilaktyce marginalizacji społecznej - aspekty prawne) oraz Konferencji nt. Problemy społeczne Małopolski i ich instytucjonalne wymiary. Refleksje teoretyczne i praktyczne rozwiązania. (organizator: Polskie Towarzystwo Socjologiczne, Oddział Krakowski, Instytut Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk, Kraków, 08.12.2011r., referat nt. Problemy społeczne na przykładzie miasta średniej wielkości – raport z badań). Były także podstawą do zaproszenia mnie przez Prof. Zbigniewa Galora do udziału w kierowanej przez niego Międzyśrodowiskowej Grupie Badawczej Margines Społeczny Poznania 2010-2012. W ramach tej współpracy brałem między innymi udział w Roboczej Konferencji Międzyśrodowiskowej Grupy Badawczej Margines Społeczny Poznania 2010-2012 (organizator: Obywatelski Instytut Monitoringu i Rekomendacji - OIMR w Poznaniu, Poznań, 14 kwietnia 2011r.) z referatem nt. Wnioski z Diagnozy zagrożeń patologiami społecznymi w Dąbrowie Górniczej do badań nad marginesem społecznym oraz publikacji rozdziału w monografii (Wybrane problemy społeczne w mieście średniej wielkości – raport z diagnozy społecznej, W: Barbara Bittner, Zbigniew Galor, Nieobecność społeczna. W poszukiwaniu sensów i znaczeń. Wyższa Szkoła Nauk Humanistycznych i Dziennikarstwa. Poznań 2012).

Od 1998 jestem członkiem Komitetu Redakcyjnego, w roku 1999 byłem sekretarzem Komitetu Redakcyjnego, a od 2000 do nadal jestem zastępcą redaktora naczelnego oraz od 2009 do nadal jestem członkiem Rady Programowej periodyku/serii wydawniczej (ISSN 2082-971X, każdorazowo nadawany też numer ISBN) Prawa człowieka. Humanistyczne Zeszyty Naukowe - Human Rights. Humanistic - Scientific Fascicles, które ukazują się od kilkunastu lat. Jest to recenzowane czasopismo (seria wydawnicza) o ugruntowanej pozycji w środowisku naukowym. Publikowane są w nim artykuły polskich i zagranicznych teoretyków i praktyków, często

łączących funkcje i stanowiska naukowe z funkcjami w praktyce (Trybunały Konstytucyjne różnych państw, sądy różnego typu i różnych szczebli) a w skład Komitetu Redakcyjnego i Rady Programowej wchodzi autorzy z kraju i z zagranicy. Ma ono więc ewidentnie charakter międzynarodowy, a do największych atutów tej inicjatywy wydawniczej zaliczyć należy to, że periodyk jest tematycznie wyprofilowany a uniwersalizm praw człowieka predestynuje go do skupiania wokół tej inicjatywy wydawniczej autorów i badaczy praw człowieka zarówno z kraju, jak i zagranicy. Dowodzi tego też międzynarodowy skład Rady Programowej periodyku, jak również fakt, że obok polskich autorów, dotąd publikowali w nim autorzy między innymi z Argentyny, Finlandii, Hiszpanii, Indii, Irlandii, Mołdawii, Niemiec, Słowacji, Stanów Zjednoczonych Ameryki, Turcji, Węgier oraz Zjednoczonego Królestwa Wielkiej Brytanii i Irlandii Północnej. Ponadto, z założenia oraz w praktyce – od pierwszego numeru – komitet redakcyjny dba, by w składach autorskich poszczególnych numerów reprezentowane były wszystkie stany akademickiej społeczności: od początkującego badacza – asystenta po uznane naukowe autorytety – profesorów. Ciągłość pokoleniowa ma istotne znaczenie przy badaniu tak dynamicznego i ewoluującego zagadnienia, jakim są prawa człowieka i ich gwarancje.

W tym miejscu pragnę wskazać, że pod moją redakcją naukową ukazał się nr 12/2009 oraz 14/2011 i pod współredakcją naukową nr 13/2010. W periodyku tym często także publikowałem.

Istotnym elementem wpływającym na mój rozwój był także udział we wszystkich (po ich reaktywacji w 2004 roku) Zjazdach Katedr Prawa Karnego. Udział ten traktuję jako szczególny zaszczyt i wyróżnienie moje postawy badawczej oraz docenienie prowadzonych eksploracji, gdyż jako prawnik niepracujący etatowo w żadnej z Katedr Prawa Karnego, lecz w Katedrze Pedagogiki Społecznej Wydziału Pedagogiki i Psychologii Uniwersytetu Śląskiego musiałem się znacząco zapisać w pamięci osób decydujących o personaliach uczestników tych Zjazdów, gdyż bez tego nie otrzymywałem imiennych zaproszeń na te środowiskowe spotkania. Takim wyróżnieniem dla mnie był także udział w obchodach jubileuszy pracy naukowej PP Profesorów Andrzeja Marka (w 2010 roku), Andrzeja Zolla (w 2012 roku) i Mariana Filara (również w 2012 roku).

Szczególnie cenię sobie także rekomendacje, a w konsekwencji członkostwo (od 2005 roku) w Polskim Towarzystwie Kryminologicznym im. Prof. Stanisława Batawii działającym przy Instytucie Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, przy czym od 2008 roku do nadal pełnię funkcję członka Zarządu tego Towarzystwa. Biorę udział w jego zebraniach naukowych, także aktywnie, np. wygłaszając w dniu 25 lutego 2010 roku referat nt. Wykluczenie społeczne (zjawisko i przeciwdziałanie) w średnim Mieście. Studium kryminologiczno-prawne. Raport z badań i koncepcja publikacji.

Od 2008 do nadal jestem także członkiem Towarzystwa Naukowego Prawa Karnego działającego przy Instytucie Nauk Prawnych Polskiej Akademii Nauk w Warszawie, a od 2012 roku The American Society of Criminology (ASC).

Ponadto na zaproszenie Katedry Kryminologii Uniwersytetu Jagiellońskiego czynnie uczestniczę w zebraniach naukowych tejże istotnej z punktu widzenia polskiej kryminologii jednostki organizacyjnej.

W ostatnim okresie czasu mam także możliwość realizowania kontaktów naukowych (trudnych ze względu na odległość) z Wydziałem Prawa Uniwersytetu w Białymstoku, czego dowodem jest między innymi udział w wybranych wykładach organizowanego tam kursu (Course The United Nations and Crime Prevention) prowadzonych przez Prof. Sławomira Redo (UN Senior Crime Prevention and Criminal Justice Expert) w dniach 08-17 maja 2013 roku.

Aktywnie współorganizowałem Światowe webinarium poświęcone zapobieganiu handlu ludźmi (Trafficking Prevention and the Victims: New United Nations and Academic Perspectives), którego organizatorami byli The United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC), the United Nations Information Service (UNIS) Vienna, in cooperation with the International Organization for Migration (IOM), the University of Vienna (Austria), the UN Academic Impact Initiative, the Academic Council on the United Nations System (ACUNS), universities and other educational and training institutions worldwide (including University of Silesia) przygotowując PP Studentów Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach do udziału w nim oraz współprzygotowując referat nt. Zjawisko handlu ludźmi, a międzynarodowe standardy ochrony praw człowieka i polska praktyka .

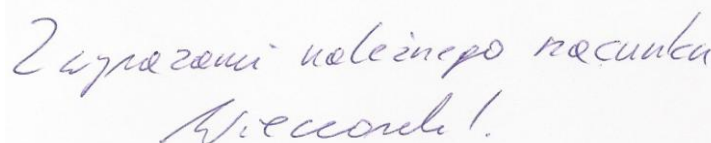
Brałem także udział (w konferencji i w sesji plakatowej, plakat nt. Crime in Poland at the beginning 21 century /select aspects/) w 68th Annual Meeting the American Society of Criminology, Thinking About Context: Challenges for Crime and Justice (Chicago - USA, 14-17 listopada 2012r.)

Tak więc w dorobku naukowym, oprócz monografii habilitacyjnej, posiadam 14 publikacji książkowych (w tym dwie „podwójne”, tj. z oddzielnymi numerami ISBN ze względu na różne oprawy – miękką i twardą, 3 drugie wydania, 2 współautorskie, 2 pod redakcją i 1 pod współredakcją (wszystkie po uzyskaniu stopnia doktora), 31 rozdziałów w monografiach (w tym 20 po uzyskaniu stopnia doktora), 13 artykułów w czasopiśmie (w tym 12 po uzyskaniu stopnia doktora), 7 recenzji (w tym 4 po uzyskaniu stopnia doktora), 7 sprawozdań (wszystkie po uzyskaniu stopnia doktora) i 1 inną publikację – wspomnienie (po uzyskaniu stopnia doktora). Uczestniczyłem w 99 (po uzyskaniu stopnia doktora w 86) konferencjach oraz seminariach

krajowych i zagranicznych (w większości aktywnie) – szczegółowy wykaz w załączeniu. Wielokrotnie byłem honorowany Nagrodą JM Rektora Uniwersytetu Śląskiego za działalność naukowo-badawczą oraz otrzymałem Medal Komisji Edukacji Narodowej. Kierowałem 9 grantami badawczymi. Wypromowałem kilkuset licencjatów i magistrantów oraz wielokrotnie recenzowałem prace licencjackie i magisterskie. Prowadziłem wykłady i ćwiczenia (między innymi) z przedmiotów: prawo karne, prawo wykroczeń, prawo karna ochrona obrotu gospodarczego, odpowiedzialność karna menadżera, odpowiedzialność karna funkcjonariuszy publicznych, patologia społeczna, prawne podstawy resocjalizacji, prawne podstawy ochrony zdrowia, podstawy prawne pomocy społecznej, kryminologia, prawo oświatowe, elementy prawa cywilnego, pracy, administracyjnego i socjalnego, podstawy prawne wychowania, opieki i pracy socjalnej oraz konwersatoria.

Oprócz typowo naukowych aktywności (publikacji, udziału w konferencjach, wystąpieniach) podejmuję także zadania związane z popularyzacją nauki. Jako ekspert wielokrotnie uczestniczyłem w debatach, festiwalach, programach oraz – co stanowi moją szczególną dumę – w 2007 roku byłem współtwórcą, później Opiekunem Naukowo-Dydaktycznym i wykładowcą, a aktualnie jestem Przewodniczącym Rady Programowej i wykładowcą Uniwersytetu Trzeciego Wieku działającego przy Pałacu Kultury Zagłębia w Dąbrowie Górniczej, aktualnie skupiającego około 500 słuchaczy. Moja aktywność organizacyjna dostrzeżona została także w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach, gdzie aktualnie jestem członkiem Senatu i Senackiej Komisji ds. współpracy z zagranicą, a od roku 2005 roku jestem członkiem Komisji Dyscyplinarnej dla Studentów (w tym od 2008 roku Zastępcą Przewodniczącego).

Powyższy autoreferat, to jedynie zarys mojej aktywności i osiągnięć. Szczegóły przedstawiłem w pozostałych załącznikach do wniosku o wszczęcie procedury habilitacyjnej.

Z wyrazami szczerego szacunku
Mieczysław